

पाठ्यक्रम योजना

श्री कल्लाजी वैदिक विश्वविद्यालय में सत्र-2019-20 से अध्ययनाध्यापन एवं शोधकार्य प्रारम्भ किया जा रहा है। इस सत्र में ऋग्वेद(शाकल), शुक्ल यजुर्वेद(माध्यन्दिन), सामवेद और अथर्ववेद के सस्वर तथा शुक्लयजुर्वेद के भाष्य, संस्कृत साहित्य, ज्योतिष एवं आधुनिक विषयों के अध्ययन हेतु त्रिवर्षीय शास्त्री और द्विवर्षीय आचार्य पाठ्यक्रमों में प्रवेश दिया जाएगा।

त्रिवर्षीयशास्त्रीपाठ्यक्रमः

शाखा 1 वैकल्पिकविषयाः

1.1. ऋग्वेदः (शाकलशाखा) (सस्वरः) प्रतिष्ठा (ऑनर्स)

क्र. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय-कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः
I.	शास्त्री-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः-	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- पदपाठे- 1-16 अध्यायाः	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- पदपाठे- 17-32 अध्यायाः	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- पाणिनीयशिक्षा, ऋकप्रातिशाख्यम्- क्रमपटलः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- लघुसिद्धान्तकौमुदी (संज्ञाप्रकरणम्, अक्सन्धिः, हल्सन्धिः, विसर्गसन्धिः) <ul style="list-style-type: none"> ➤ कारकसूत्राणि (प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा, सम्बोधने च, कर्तुरीप्सिततमं कर्म, कर्मणि द्वितीया, तथायुक्तं चानीप्सितम्, अकथितं च, अधिशीङ्स्थासां कर्म, अभिनिविशश्च, अभुक्त्यर्थस्य न, उपान्वध्याङ्वसः, अभितः परितः समया-निकषा-हा-प्रतियोगेऽपि, अन्तरान्तरेणयुक्ते, कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे, स्वतन्त्रः कर्ता, साधकतमं करणम्, कर्तृकरणयोस्तृतीया, प्रकृत्यादिभ्य उपसंख्यानम्, अपवर्गे तृतीया, सहयुक्तेऽप्रधाने, येनाङ्गविकारः, इत्थम्भूतलक्षणे, हेतौ, कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानम्, चतुर्थी सम्प्रदाने, रुच्यर्थानां प्रीयमाणः, धारेरुत्तमर्णः, स्पृहेरीप्सितः, क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः, क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म, परिक्रयणे संप्रदानमन्यतरस्याम्, नमः स्वस्तिस्वाहास्वधाऽलं वषड्योगाच्च, ध्रुवमपायेऽपादानम्, अपादाने पञ्चमी, जुगुप्साविरामप्रमादार्थानामुपसंख्यानम्, भीत्रार्थानां भयहेतुः, पराजेरसोढः, वारणार्थानामीप्सितः, आख्यातोपयोगे, जनिकर्तुः प्रकृतिः, भुवः प्रभवः, षष्ठी शेषे, षष्ठी हेतुप्रयोगे, कर्तृकर्मणोः कृति, उभयप्राप्तौ कर्मणि, आधारोऽधिकरणम्, सप्तम्यधिकरणे, निमित्तात् कर्मयोगे, यस्य च भावेन भावलक्षणम्, षष्ठी चानादरे, यतश्च निर्धारणम्।) 	10	90		100

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ शब्दरूपाणि (राम, हरि, गुरु, कर्तु, भवत्, रमा, मति, नदी, धेनु, वधु, गृह, वारि, मधु, सर्व, तत्, यत्, किम्, युष्मद्, अस्मद्, इदम्) ➤ धातुरूपाणि लट्-लृट्-लोट्-लङ्-विधिलिङ्लकारेषु (भू, हस्, पठ्, रक्ष्, वद्, पच्, गम्, दृश्, स्था, पा, स्मृ, जि, वस्, सेव्, मुद्, लभ्, सह्, याच्, नी, ह्) ➤ हिन्दी-संस्कृतानुवादः 				
II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- पदपाठ- 33-48 अध्यायाः	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- पदपाठ- 49-64 अध्यायाः	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- ऋकप्रातिशाख्यम्- संधिपटलम्, स्वरपटलम्	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- लघुसिद्धान्तकौमुदी (समासप्रकरणम्)				
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ शब्दरूपाणि (पितु, गो, भगवत्, आत्मन्, राजन्, वाच्, सरित्, दधि, पयस्, शर्मन्, जगत्, नामन्, मनस्, एतत्, एक, द्वि, त्रि, चतुर, पञ्चन्, विद्वस्, युवन्, लक्ष्मी, स्त्री, श्री, यावत्) ➤ धातुरूपाणि लट्-लृट्-लोट्-लङ्-विधिलिङ्लकारेषु (अस्, स्वप्, हन्, दा, नृत्, नश्, शक्, इष्, स्पृश्, प्रच्छ्, लिख्, कृ, चुर, चिन्त्, कथ्, भक्ष्) ➤ हिन्दी-संस्कृतानुवादः 	10	90		100
I.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- क्रमपाठे- 1-21 अध्यायाः	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- पदपाठ- 49-64 अध्यायाः	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- क्रमपाठे-43-64 अध्यायाः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्-कृदन्तप्रत्ययाः(क्त्वा, ल्यप्, ल्युट्, घञ्, क्तिन्, तुमुन्, ण्यत्, यत्, क्यप्, क्त, क्तवत्, शतृ, शानच्, तव्यत्, अनीयर, ण्वुल्, तृच्), तद्धितप्रत्ययाः(मतुप्, इन्, ठक्, त्व, तल्, तरप्, तमप्), स्त्रीप्रत्ययाः(टाप्, डीप्, ति)	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. ऋग्वेदपदपाठः
2. पाणिनीयशिक्षा- डॉ. अर्कनाथचौधरी, जगदीशसंस्कृतपुस्तकालयम्, जयपुरम्
3. ऋक्प्रातिशाख्यम्- डॉ. ब्रजबिहारीचौबे, भारतीयविद्याप्रकाशनम्
4. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) - गोविन्दप्रसादशर्मा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी (भैमीव्याख्या) - भीमसेनशास्त्री, भैमीप्रकाशनम्, दिल्ली
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी- गोविन्दप्रसादशर्मा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
7. कारकप्रकरणम्- डॉ. हरस्वरूपवसिष्ठः, हंसाप्रकाशनम्, जयपुरम्
8. रचनानुवादकौमुदी- डॉ. कपिलदेवद्विवेदी, विश्वविद्यालयप्रकाशनम्, वाराणसी
9. रूपचन्द्रिका- ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
10. बृहद्-अनुवादचन्द्रिका- चक्रधरनौटियालः, MLBD
11. अनुवादचन्द्रिका- ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी

1.2. शुक्लयजुर्वेदः (माध्यन्दिनशाखा) (सस्वरः) प्रतिष्ठा (ऑनर्स)

क्र. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय- कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः
I.	शास्त्रि-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः-	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- पदपाठे- 1-10 अध्यायाः	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- पदपाठे- 11-20 अध्यायाः	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- याज्ञवल्क्यशिक्षा (शिक्षावल्लीपर्यन्तम्), पारस्करगृह्यसूत्रं-प्रथमकाण्डम्(हरिहरभाष्यम्)	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋग्वेदवत्	10	90		100
II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- पदपाठे- 21-30 अध्यायाः	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- पदपाठे- 31-40 अध्यायाः	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- कात्यायनश्रौतसूत्रम्- 1-5 अध्यायमूलमात्रम्, निरुक्तम्- 1-3 अध्यायाः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋग्वेदवत्	10	90		100
III.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- क्रमपाठे- 1-14 अध्यायाः	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- क्रमपाठे- 15-28 अध्यायाः	10		90	100

	III. तृतीयपत्रम्- क्रमपाठे- 29-40 अध्यायाः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. शुक्लयजुर्वेदपदपाठः
2. याज्ञवल्क्यशिक्षा- डॉ. नरेशझा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
3. पारस्करगृह्यसूत्रम्- वेदाचार्यश्रीसन्निधानम्सुदर्शनशर्मा, श्रीवेङ्कटेश्वरवैदिकविश्वविद्यालयः, तिरुपति:
4. पारस्करगृह्यसूत्रम्- डॉ.ओम्प्रकाशपाण्डेयः, चौखम्बा-अमरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
5. कात्यायनश्रौतसूत्रम्- प्रो० लक्ष्मीश्वरझा, ओरियन्टालियाप्रकाशनम्, दिल्ली
6. निरुक्तम्- प्रो० ज्ञानप्रकाशशास्त्री, परिमलपब्लिकेशन्स, दिल्ली
7. निरुक्तम्- डॉ. उमाशङ्करशर्मा“ऋषि”, चौखम्बाविद्याभवनम्, वाराणसी

1.3. शुक्लयजुर्वेदः (भाष्यम्) प्रतिष्ठा (ऑनर्स)

क्र. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय-कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः
1.3.	शुक्लयजुर्वेदः (भाष्यम्) प्रतिष्ठा (ऑनर्स)				
I.	शास्त्रि-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः-	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- शुक्लयजुर्वेदमहीधरभाष्यम्- 1-2 अध्यायपर्यन्तम्	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- शुक्लयजुर्वेदमहीधरभाष्यम्- 3-4 अध्यायपर्यन्तम्	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- शतपथब्राह्मणम् प्रथमकाण्डे 1-2 अध्यायपर्यन्तम्, कात्यायनश्रौतसूत्रे द्वितीयाध्यायस्य सूत्रपाठः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100
II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- शुक्लयजुर्वेदमहीधरभाष्यम्- 5-6 अध्यायपर्यन्तम्	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- शुक्लयजुर्वेदमहीधरभाष्यम्- 7-9 अध्यायपर्यन्तम्	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- शतपथब्राह्मणम् प्रथमकाण्डे 3-4 अध्यायपर्यन्तम्, कात्यायनश्रौतसूत्रे तृतीयाध्यायस्य सूत्रपाठः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100
III.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- शुक्लयजुर्वेदमहीधरभाष्यम्- 10-11 अध्यायपर्यन्तम्	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- शुक्लयजुर्वेदमहीधरभाष्यम्- 12-13 अध्यायपर्यन्तम्	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- शतपथब्राह्मणम् द्वितीयकाण्डे 1-3	10		90	100

	अध्यायपर्यन्तम्, कात्यायनश्रौतसूत्रे चतुर्थपञ्चमाध्यायस्य सूत्रपाठः				
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. शुक्लयजुर्वेदमहीधरभाष्यम्- पण्डितरामकृष्णशास्त्री, चौखम्बाविद्याभवनम्, वाराणसी
2. शतपथब्राह्मणम्-चौखम्बासंस्कृतसीरीजओफिस, वाराणसी
3. शतपथब्राह्मणम्-चौखम्बाप्रकाशनम्, वाराणसी
4. कात्यायनश्रौतसूत्रम्- प्रो० लक्ष्मीश्वरझा, ओरियन्टालियाप्रकाशनम्, दिल्ली

1.4. सामवेदः (सस्वरः) प्रतिष्ठा (ऑनर्स)

क्र. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय-कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः
I.	शास्त्रि-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः -	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- ऊहगाने दशरात्रपर्वसंपूर्णम्	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- ऊहगाने संवत्सरपर्व-एकाहपर्वसंपूर्णम्	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- छान्दोग्योपनिषदि- 1-4 अध्यायाः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100
II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- ऊहगाने अहीनपर्वसंपूर्णम्	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- ऊहगाने सत्रपर्व-प्रायश्चित्तक्षुद्रपर्वसंपूर्णम्	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- छान्दोग्योपनिषदि- 5-8 अध्यायाः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100
III.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- रहस्यगाने-दशरात्रपर्व-संवत्सरपर्वसंपूर्णम्	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- रहस्यगाने-एकाहपर्वतः क्षुद्रपर्वपर्यन्तम्	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- पूर्वार्चिकपदपाठसंपूर्ण, स्तोत्रपद	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. सामवेदीय-ऊह-ऊह्य-आर्चिक-पदपाठसंवलितम्- BHU
2. छान्दोग्योपनिषद्- गीताप्रेस, गोरखपुर
3. पूर्वार्चिकः पदपाठश्च- मुरलीकृष्ण, चेन्नई

1.5. अथर्ववेद-पाठभागः

क्रं. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय-कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः
I.	शास्त्रि-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः -	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- पदपाठे-1-3काण्डानि	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- पदपाठे- 4-6काण्डानि	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- पदपाठे- 7-9 काण्डानि	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100
II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- पदपाठे-10-14 काण्डानि	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- पदपाठे-15-18 काण्डानि	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- माण्डुकीशिक्षा-सभाष्या	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100
III.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	40	90	270	400
	I. प्रथमपत्रम्- पदपाठे-19-20 काण्डानि	10		90	100
	II. द्वितीयपत्रम्- अथर्वेदीयपञ्चपटलिका सम्पूर्णा	10		90	100
	III. तृतीयपत्रम्- अथर्ववेदीयप्रातिशाख्यम् सभाष्यम् - प्रथमप्रपाठकः	10		90	100
	IV. चतुर्थपत्रम्- ऋगवेदवत्	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. अथर्ववेदसायणभाष्यम्- विश्वबन्धुः, विश्वेश्वरानन्दशोधसंस्थानम्, होशियारपुर
2. माण्डुकीशिक्षा- रामलालकपूरट्रष्ट, सोनीपतम्
3. अथर्वेदीयपञ्चपटलिका- रामलालकपूरट्रष्ट, सोनीपतम्

शाखा 2 वैकल्पिकविषयाः

2.1. ज्योतिषम्

क्रं. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय-कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः

I.	शास्त्रि-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः -	20	180		200
	I. प्रथमपत्रम्- • लघुजातकम् • जन्मपत्रदीपकः	10	90		100
	II. द्वितीयपत्रम्- • मुहूर्त्तचिन्तामणिः (शुभाशुभप्रकरणम्, नक्षत्रप्रकरणम्, संस्कारप्रकरणम्, विवाहप्रकरणम्, वधूप्रवेशप्रकरणम्) • पञ्चाङ्गपरिचयः	10	90		100
II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः	20	180		200
	I. प्रथमपत्रम्- • जातकालङ्कारः • भुवनदीपकः	10	90		100
	II. द्वितीयपत्रम्- • गोलपरिभाषा • लघुपाराशरी	10	90		100
III.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	20	180		200
	I. प्रथमपत्रम्- बृहद्वास्तुमाला	10	90		100
	II. द्वितीयपत्रम्- जातकपारिजातः (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18)	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. लघुजातकम्- डॉ० कमलाकान्तपाण्डेयः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
2. जन्मपत्रदीपकः- चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
3. मुहूर्त्तचिन्तामणिः- कपीलेश्वरशास्त्री, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
4. मुहूर्त्तचिन्तामणिः- डॉ० रामचन्द्रपाण्डेयः, चौखम्बाकृष्णदास-अकादमी, वाराणसी
5. पञ्चाङ्गविज्ञानम्- डॉ० भास्करशर्मा, हंसाप्रकाशनजयपुरम्
6. जातकालङ्कारः- डॉ० सत्येन्द्रमिश्रा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
7. भुवनदीपकः- डॉ० सत्येन्द्रमिश्रा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
8. गोलपरिभाषा- गणपतिलालशर्मा, हंसाप्रकाशनजयपुरम्
9. लघुपाराशरी- सुरकान्तझा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
10. बृहद्वास्तुमाला- चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
11. जातकपारिजातः- हरिशङ्करपाठकः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी

2.2. साहित्यम्

क्रं. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय- कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः
I.	शास्त्रि-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः -	20	180		200
	I. प्रथमपत्रम्- <ul style="list-style-type: none"> साहित्यदर्पणः (प्रथमपरिच्छेदः) काव्यप्रकाशः (अलङ्काराः - वक्रोक्तिः, अनुप्रासः, यमकम्, श्लेषः, उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा, अपह्नुतिः, समासोक्तिः, निदर्शना, अप्रस्तुतप्रशंसा, अतिशयोक्तिः, दृष्टान्तः, दीपकम्, तुल्ययोगिता, व्यतिरेकः, विभावना, विशेषोक्तिः, अर्थान्तरन्यासः, स्वभावोक्तिः, विरोधः, भ्रान्तिमान्, संसृष्टिः, सङ्करः) 	10	90		100
	II. द्वितीयपत्रम्- <ul style="list-style-type: none"> अभिज्ञानशाकुन्तलम् अभिज्ञानशाकुन्तले प्रयुक्ताः प्रमुखाः अलङ्काराः 	10	90		100

II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः	20	180		200
	I. प्रथमपत्रम्-				
	• दशरूपकम् (प्रथमतृतीयप्रकाशौ)	10	90		100
	II. द्वितीयपत्रम्-				
	• रत्नावली नाटिका				
	• बुद्धचरितम् (प्रथमसर्गः)	10	90		100
I.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	20	180		200
	I. प्रथमपत्रम्-				
	• साहित्यदर्पणः (द्वितीयपरिच्छेदः, तृतीयपरिच्छेदः नवविंशतिकारिकापर्यन्तम्, चतुर्थपरिच्छेदः)	10	90		100
	II. द्वितीयपत्रम्-				
	• दशकुमारचरितम् (विश्रुतचरितम्)				
	• किरातार्जुनीयम् (प्रथमसर्गः)	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. साहित्यदर्पणम्- आचार्यशेषराजशर्मा रेग्मी. चौखम्बाकृष्णदास-अकादमी, वाराणसी
2. साहित्यदर्पणम्- आचार्यलोकमणिदाहालः, डॉ० त्रिलोकीनाथद्विवेदी च, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
3. साहित्यदर्पणम्- डॉ० सत्यव्रतसिंहः, चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी
4. काव्यप्रकाशः- आचार्यविश्वेश्वरः, ज्ञानमण्डललिमिटेड, वाराणसी
5. काव्यप्रकाशः- श्रीनिवासशास्त्री, साहित्यभण्डार, मेरठ
6. काव्यप्रकाशः- बालबोधिनीटीका, भट्टवामनाचार्यः, परिमलपब्लिकेशन्स, दिल्ली
7. अभिज्ञानशाकुन्तलम्- शिवबालाकद्विवेदी, हंसाप्रकाशनजयपुरम्
8. अभिज्ञानशाकुन्तलम्- डॉ० यदुनन्दनमिश्रः, चौखम्बापब्लिशर्स, वाराणसी
9. दशरूपकम्- आचार्यलोकमणिदाहालः, चौखम्बास-अमरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
10. रत्नावलीनाटिका- प. परमेश्वरदीनपाण्डेयः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
11. बुद्धचरितम्- महन्तश्रीरामचन्द्रदासशास्त्री, चौखम्बाविद्याभवनम्, वाराणसी
12. दशकुमारचरितम्- आचार्यशेषराजशर्मा रेग्मी. चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
13. किरातार्जुनीयम्- बाबूरामपाण्डेयः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
14. किरातार्जुनीयम्- डॉ० विश्वनाथशर्मा, आदर्शप्रकाशनम्, जयपुरम्

शाखा 3 वैकल्पिकविषयाः

3.1. संस्कृतवाङ्मयम्

क्रं. सं.	विषय	पूर्णांकाः			
		सत्रीय- कार्यम्	लिखितम्	मौखिकम्	योगः
I.	शास्त्रि-प्रथमवर्षपाठ्यक्रमः -	20	180		200
	<p>I. प्रथमपत्रम्-</p> <ul style="list-style-type: none"> लघुसिद्धान्तकौमुदी (संज्ञाप्रकरणम्, अच्सन्धिः, हल्सन्धिः, विसर्गसन्धिः) कारकसूत्राणि (प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा, सम्बोधने च, कर्तुरीप्सिततमं कर्म, कर्मणि द्वितीया, तथायुक्तं चानीप्सितम्, अकथितं च, अधिशीङ्स्थासां कर्म, अभिनिविशश्च, अभुक्त्यर्थस्य न, उपान्वध्याङ्वसः, अभितः परितः समया-निकषा-हा-प्रतियोगेऽपि, अन्तरान्तरेणयुक्ते, कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे, स्वतन्त्रः कर्ता, साधकतमं करणम्, कर्तृकरणयोस्तृतीया, प्रकृत्यादिभ्य उपसंख्यानम्, अपवर्गे तृतीया, सहयुक्तेऽप्रधाने, येनाङ्गविकारः, इत्थम्भूतलक्षणे, हेतौ, कर्मणा यमभिप्रेति स सम्प्रदानम्, चतुर्थी सम्प्रदाने, रुच्यर्थानां प्रीयमाणः, धारेरुत्तमर्णः, स्पृहेरीप्सितः, क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः, क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म, परिक्रयणे सम्प्रदानमन्यतरस्याम्, नमः स्वस्तिस्वाहास्वधाऽलं वषड्योगाच्च, ध्रुवमपायेऽपादानम्, अपादाने पञ्चमी, जुगुप्साविरामप्रमादाथानामुपसंख्यानम्, भीत्रार्थानां भयहेतुः, पराजेरसोढः, वारणार्थानामीप्सितः, आख्यातोपयोगे, जनिकर्तुः प्रकृतिः, भुवः प्रभवः, षष्ठी शेषे, षष्ठी हेतुप्रयोगे, कर्तृकर्मणोः कृति, उभयप्राप्तौ कर्मणि, आधारेऽधिकरणम्, सप्तम्यधिकरणे, 	10	90		100

	<p>निमित्तात् कर्मयोगे, यस्य च भावेन भावलक्षणम्, षष्ठी चानादरे, यतश्च निर्धारणम्।</p> <ul style="list-style-type: none"> • शब्दरूपाणि (राम, हरि, गुरु, कर्तु, भवत्, रमा, मति, नदी, धेनु, वधू, गृह, वारि, मधु, सर्व, तत्, यत्, किम्, युष्मद्, अस्मद्, इदम्) • धातुरूपाणि लट्-लृट्-लोट्-लङ्-विधिलिङ्लकारेषु (भू, हस्, पठ्, रक्ष्, वद्, पच्, गम्, दृश्, स्था, पा, स्मृ, जि, वस्, सेव्, मुद्, लभ्, सह्, याच्, नी, ह्) • हिन्दी-संस्कृतानुवादः 				
	<p>II. द्वितीयपत्रम्-</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्वप्रवासवदत्तम् • संस्कृतसाहित्येतिहासः (वाल्मीकिः, वेदव्यासः, भासः, अश्वघोषः, कालिदासः, शूद्रकः, विशाखादत्तः, भारविः, माघः, हर्षः, बाणभट्टः, दण्डी, भवभूतिः, भट्टनारायणः, बिल्हणः, श्रीहर्षः) • छन्दः (आर्या, अनुष्टुप्, इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, उपजातिः, वंशस्थम्, द्रुतविलंबितम्, वसन्ततिलका, मालिनी, मन्दाक्रान्ता, शिखरिणी, हरिणी, शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा) • काव्यदीपिका अष्टमशिखा (अनुप्रासः, यमकम्, श्लेषः, स्वभावोक्तिः, उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा, व्यतिरेकः, दृष्टान्तः, अर्थान्तरन्यासः, दीपकम्, तुल्ययोगिता, सन्देहः, भ्रान्तिमान्, अप्रस्तुतप्रशंसा, विभावना, विशेषोक्तिः, विरोधः) 	10	90		100
II.	शास्त्रि-द्वितीयवर्षपाठ्यक्रमः				
	<p>प्रथमपत्रम्-</p> <ul style="list-style-type: none"> • लघुसिद्धान्तकौमुदी (समासप्रकरणम्) • शब्दरूपाणि (पितृ, गो, भगवत्, आत्मन्, राजन्, वाच्, सरित्, दधि, पयस्, शर्मन्, जगत्, नामन्, मनस्, एतत्, एक, द्वि, त्रि, चतुर, पञ्चन्, विद्वस्, युवन्, लक्ष्मी, स्त्री, श्री, यावत्) • धातुरूपाणि लट्-लृट्-लोट्-लङ्-विधिलिङ्लकारेषु (अस्, स्वप्, हन्, दा, नृत्, नश्, शक्, इष्, स्पृश्, प्रच्छ्, लिख्, कृ, चुर, चिन्त्, कथ्, भक्ष्) • हिन्दी-संस्कृतानुवादः 				
	<p>द्वितीयपत्रम्-</p> <ul style="list-style-type: none"> • रघुवंशः (प्रथमसर्गः) • मनुस्मृतिः (प्रथमोऽध्यायः) • प्राचीनभारतीयसंस्कृतिः (आधारः, स्वरूपम्, विशेषता, वर्ण-व्यवस्था, आश्रम-व्यवस्था, शिक्षा-पद्धतिः, राजनैतिक-व्यवस्था, न्याय-व्यवस्था च।) 				
III.	शास्त्रि-तृतीयवर्षपाठ्यक्रमः	20	180		200
	<p>I. प्रथमपत्रम्-</p> <ul style="list-style-type: none"> • कृदन्तप्रत्ययाः (क्त्वा, ल्यप्, ल्युट्, घञ्, क्तिन्, तुमुन्, ण्यत्, यत्, क्यप्, क्त, क्तवत्, शतृ, शानच्, तव्यत्, अनीयर्, ण्वुल्, तृच्) • तद्धितप्रत्ययाः (मतुप्, इन्, ठक्, त्व, तल्, तरप्, तमप्) 	10	90		100

	<ul style="list-style-type: none"> • स्त्रीप्रत्ययाः (टाप्, डीप्, ति) • ईशावास्योपनिषद् • संस्कृतभाषायां निबन्धलेखनम् (इमे विषयाः – कालिदासः, बाणभट्टः, भारविः, रामायणम्, महाभारतम्, भगवद्गीता, भारतीयसंस्कृतिः, संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्, सत्संगतिः, परोपकारः, उद्योगस्य महत्त्वम्, विद्यायाः महत्त्वम्, मम महाविद्यालयः। 				
	II. द्वितीयपत्रम्- <ul style="list-style-type: none"> • तर्कसंग्रहः • कादम्बरी (शुकनासोपदेशः) • भगवद्गीता (द्वितीयोऽध्यायः) 	10	90		100

पाठ्यग्रन्थाः

1. स्वप्रवासवदत्तम्- आचार्यशेषराजशर्मा रेग्मी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
2. संस्कृतसाहित्येतिहासः- उमाशङ्कर"ऋषि", चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
3. संस्कृतसाहित्येतिहासः- वाचस्पतिगैरोला चौखम्बाविद्याभवनम्, वाराणसी,
4. छन्दोमञ्जरी- ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
5. वृत्तरत्नाकरः- ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
6. काव्यदीपिका- श्रीकृष्णमणित्रिपाठी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
7. रघुवंशः(प्रथमसर्गः)- डॉ० जगन्नाारायणपाण्डेयः, जगदीशसंस्कृतपुस्तकालयः, जयपुरम्
8. मनुस्मृतिः(प्रथमोऽध्यायः)- पण्डितहरगोविन्दशास्त्री, चौखम्बासंस्कृतसीरीजओफिस, वाराणसी
9. मनुस्मृतिः- डॉ०गजानन्दशास्त्रीमुसलगांवस्कर, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
10. भारतीयसंस्कृति- वाईएसरमेश, हंसाप्रकाशनम्, जयपुरम्
11. ईशावास्योपनिषद्- डॉ० हरस्वरूपवसिष्ठः, हंसाप्रकाशनम्, जयपुरम्
12. तर्कसंग्रहः- गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
13. तर्कसंग्रहः- आचार्यशेषराजशर्मा रेग्मी, चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी
14. शुकनासोपदेशः- माणिक्यलालशास्त्री, हंसाप्रकाशनम्, जयपुरम्
15. भगवद्गीता (द्वितीयोऽध्यायः)- डॉ० हरस्वरूपवसिष्ठः, हंसाप्रकाशनम्, जयपुरम्
16. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) - गोविन्दप्रसादशर्मा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
17. लघुसिद्धान्तकौमुदी (भैमीव्याख्या) - भीमसेनशास्त्री, भैमीप्रकाशनम्, दिल्ली
18. लघुसिद्धान्तकौमुदी- गोविन्दप्रसादशर्मा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
19. कारकप्रकरणम्- डॉ० हरस्वरूपवसिष्ठः, हंसाप्रकाशनम्, जयपुरम्
20. रचनानुवादकौमुदी- डॉ० कपिलदेवद्विवेदी, विश्वविद्यालयप्रकाशनम्, वाराणसी
21. रूपचन्द्रिका- ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
22. बृहद्-अनुवादचन्द्रिका- चक्रधरनौटियालः, MLBD
23. अनुवादचन्द्रिका- ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी

वैकल्पिक विषय (शाखा-1)- वेद का अध्ययन सस्वर तथा भाष्य ऑनर्स के रूप में होगा। शास्त्री में वेद के अध्ययन हेतु दो वैकल्पिक विषय होंगे, जिसमें शाखा-1 (ऋग्वेद, शुक्ल यजुर्वेद, सामवेद, अथर्ववेद) में से एक विषय का चयन करना होगा। जिसमें प्रत्येक वर्ष में 100-100 अंकों के चार पत्र होंगे। इसके साथ एक **वैकल्पिक विषय, शाखा-4** (हिन्दी साहित्य, अंग्रेजी साहित्य, इतिहास, राजनीति विज्ञान) में से एक आधुनिक विषय को वैकल्पिक विषय के रूप में चुनना होगा। आधुनिक विषय में प्रत्येक वर्ष में 100-100 अंकों के दो पत्र होंगे तथा प्रत्येक वर्ष एक अनिवार्य विषय का अध्ययन करना होगा।

वैकल्पिक विषय (शाखा-2)- संस्कृत साहित्य और ज्योतिष के अध्ययन हेतु तीन वैकल्पिक विषयों के अध्ययन के साथ प्रत्येक वर्ष में एक **अनिवार्य विषय** का अध्ययन करना होगा। **वैकल्पिक विषय शाखा-2** (संस्कृत साहित्य और ज्योतिष) में से एक वैकल्पिक विषय का चयन करना होगा। इसके अंतर्गत प्रत्येक वर्ष 100-100 अंकों के दो पत्र होंगे। दूसरे वैकल्पिक विषय के रूप में **वैकल्पिक विषय शाखा-3** (संस्कृत वाङ्मय) का चयन करना होगा, इसके अंतर्गत भी प्रत्येक वर्ष में 100-100 अंकों के दो पत्र होंगे। तीसरे वैकल्पिक विषय के रूप में **वैकल्पिक विषय शाखा-4** (हिन्दी साहित्य, अंग्रेजी साहित्य, इतिहास, राजनीति विज्ञान) में से एक आधुनिक विषय का चयन वैकल्पिक विषय के रूप में करना होगा, इसके अंतर्गत भी प्रत्येक वर्ष में 100-100 अंकों के दो पत्र होंगे।

अनिवार्य विषय- अनिवार्य विषयों के रूप में शास्त्री प्रथमवर्ष में अंग्रेजी (पूर्णांक-100), द्वितीय वर्ष में कम्प्यूटर (पूर्णांक-100) तथा तृतीय वर्ष में पर्यावरण अध्ययन (पूर्णांक-100) का अध्ययन कर न्यूनतम 36% अंकों के साथ उत्तीर्ण करना आवश्यक होगा।